

PANDEMİDE EĞİTİMLE İLGİLİ MAKALELERİN TEMATİK ANALİZİ

THEMATIC ANALYSIS OF ARTICLES ON EDUCATION IN THE PANDEMIC

Pelin TAŞKIN¹ - Saadet KURU ÇETİN²

Öz

Dünyada 2020 yılının Mart ayında ilan edilen pandemi nedeniyle yüz yüze eğitim öğretim faaliyetlerine ara verilmiş ve bu faaliyetler tümüyle internet üzerinden sürdürülmeye başlanmıştır. Uzaktan eğitim kavramı yeni olmamakla birlikte, pandemi süreciyle kaçınılmaz ve zorunlu hale gelmiş ve eğitim hizmeti üzerinde çeşitli etkiler yaratmıştır. Bu etkileri incelemek için, Türkiye’de ve dünyada çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmanın konusu, Türkiye’de ve dünyada ne tür akademik yayınların yapıldığının ve bu yayınların eğilimlerinin neler olduğunun belirlenmesidir. Bu doğrultuda, pandemi dönemiyle ilgili eğitim araştırmalarının hangi temalar üzerinde gerçekleştirildiği ve hangi araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden tematik içerik analizi ile yürütülen bu çalışmada, araştırma konularına göre “pandemi döneminde uzaktan eğitim”, “eğitim basamağına göre pandemide eğitim”, “disiplinlere göre pandemide eğitim”, “pandemide eğitim hakkı” ve “pandemide eğitim politikası” ile ilgili araştırmaların yayımlandığı ve bu araştırmaların yöntemlerinin “nicel”, “nitel”, “karma” ve “literatür tarama” olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Pandemi, eğitim, tematik içerik analizi.

Abstract

Face-to-face education activities were suspended due to the pandemic announced in March 2020, and these activities started to be carried out entirely over the internet. Although the concept of distance education is not new, it has become inevitable and mandatory with the pandemic process and has created various effects on education. To examine these effects, various studies have been made in Turkey and in the world. The aim of this study is to determine the subjects and trends of the research have been made in Turkey and the world related to pandemic and education. So that in this study, it was investigated on which themes educational researches related to the pandemic period were conducted and which research methods were used. In this study conducted with thematic content analysis, it is revealed that the subjects of the research are like “distance education in the pandemic”, “education in the pandemic according to the discipline”, “right to education in the pandemic” and “education policy in the pandemic” and the methods of these research are “quantitative”, “qualitative”, “mixed” and “literature review”.

Keywords: Pandemic, education, thematic content analysis.

¹ Doç.Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ABD, ptaskin@education.ankara.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8860-579X

² Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ABD, skuru@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4847-5796

1. Giriş

11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü’nün koronavirüsü pandemi ilan etmesiyle birlikte, gündelik hayat daha önceden deneyimlenmeyen biçimde farklılaşmıştır. Koronavirüsle mücadele edebilmek ve bulaş hızını düşürmek amacıyla birçok ülkede toplum sağlığı uzmanları ve diğer uzmanlar sosyal mesafe, karantina, sağlık hizmetlerinin yapısını güçlendirme ve evden çalışma gibi birçok önlem alınması için hükümetlere çağrı yapmışlardır (Bedford ve ark. 2020). Böylelikle sokağa çıkma kısıtlamaları, restoran ve kafelerin kapatılması, ulaşım kısıtlamaları, evden çalışma gibi önlemler birçok ülkede uygulanmıştır. Virüsün genç ve yetişkin nüfus içindeki yayılma hızını düşürme çabaları sonucunda dünya genelinde okullar, üniversiteler ve diğer eğitim kurumları kapatılmıştır. 25 Mart 2020 tarihine gelindiğinde 150 ülke tüm okulları kapatmış, geriye kalanların çoğu ise yerel kapatmalara başlamıştır (UNESCO, 2020a).

Virüsün bulaşmasını engellemek için alınan önlemler ile ilgili olarak okullarda ve üniversitelerde yüz yüze eğitim öğretime ara verilmesi ile ilgili yapılan taramalarda (Kuru Çetin ve Taşkın, 2021; Chen ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020) ülkelerin birbirlerinden farklı önlemler aldığı görülmüştür. Koronavirüsle ilgili toplumda oluşan endişe ve paniğin doğal bir uzantısı olarak, dünya genelinde birçok üniversitede konferanslar, konserler, spor müsabakaları gibi kampüs içi aktiviteler ertelenmiş ya da iptal edilmiştir. Üniversiteler eğitim öğretim faaliyetlerini hızla yüz yüze eğitim durumundan uzaktan eğitim durumuna geçirmişlerdir (Gewin, 2020). Türkiye’de ise Milli Eğitim Bakanlığı 12 Mart 2020, Yükseköğretim Kurumu ise 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla uzaktan eğitime geçme kararı almıştır (MEB, 2020a; YÖK, 2020).

Yüz yüze eğitime ara verilmesiyle dünyanın her yerinde devletler, herkesi kapsayacak bir eğitim programına dayalı çalışmak ve öğrenmenin devamlılığını sağlamak amacıyla uzaktan eğitim uygulamalarına yer vermişlerdir. Sınıflarda ve kampüslerde insanların temaslarını önlemek üzere zoom gibi chat odaları, online tartışma pano ve platformları, önceden kaydedilmiş video dersler gibi uzaktan eğitim araçları kullanılmış ve yüz yüze eğitim hızlı bir şekilde uzaktan eğitime dönüşmüştür. Zoom üzerinden yürütülen dersler öğrencilerin fiziksel olarak kampüste bulunmadıkları zamanlarda onlara derslere katılma olanağı sunarken, kaydedilmiş dersler öğrencilerin ders materyallerine daha sonra tekrar dönmelerini sağlayarak önemli bilgileri tekrar yakalamalarına olanak sunmuştur (Burns, 2020). Bu ve benzeri olanakların sonucunda uzaktan eğitim uygulamaları, eğitimin sürekliliğini sağlamak amacıyla farklı eğitim basamaklarında kullanılmıştır.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından EBA TV ile zoom gibi online platformlardan eğitimin sürdürülmesini sağlayacak önlemler alınmış, ayrıca pandeminin seyrine göre yüz yüze eğitime de aralıklı ve sınırlı olarak devam edilmiştir (MEB, 2020b; 2020c). Yükseköğretimde eğitim ise üniversitelerin uzaktan eğitim altyapıları üzerinden sürdürülmüştür (YÖK, 2020). Türkiye’deki üniversitelerde uzaktan eğitim altyapıları mevcut olmakla birlikte çoğunlukla gereksinim duyulmadığı için az kullanılmıştır (Akan ve ark., 2021). Öte yandan pandemi sürecinde farklı eğitim basamaklarında kullanılan uzaktan eğitim uygulamalarının farklı disiplinlerde de kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Bununla birlikte pandemi nedeniyle uzaktan eğitimin zorunluluğa dönüşmesi disiplinlere göre değişen sorun ve deneyimler ortaya çıkarmıştır. Belirsiz süreçte, sıklıkla değişme olasılığı bulunan kararlara göre planlama yapma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında eğitimlerinin staj ya da pratik uygulama aşamasındaki öğrencilerin eğitime ne şekilde devam edecekleri konusundaki belirsizlikler uzaktan eğitimin zorlukları arasında yer almıştır. Pandemiye eğitim süreçleri, yaşanan zorluklar ve çeşitli deneyimler 2020 yılında yapılan akademik araştırmalarda ve çalışmalarda yer bulmuştur (Wigginton ve ark., 2020).

Bu bağlamda bu çalışmada, dünyada ve Türkiye’de pandemide eğitimle ilgili akademik dergilerde yayımlanan araştırmaların tematik analizi yapılarak pandemi döneminde eğitim ile ilgili yapılan araştırmalardaki eğilimler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada aynı zamanda, bu kısa süre içinde dünyada ve Türkiye’de pandeminin eğitim üzerine yansımalarını değerlendirmek amaçlanmaktadır. Tüm dünyayı etkileyen pandemiyle, eğitim alanında ortaya çıkan farklı uygulama ve bakış açılarının bütüncül ve sistematik biçimde analiz edilmesinin, gelecekte yapılacak çalışmalarda araştırma konuları ve yöntem açısından bir başvuru kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Araştırma örnekleme alınan araştırmaların temalarına odaklanılmasının nedeni pandeminin akademik araştırmalara etkisinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Örneklemedeki araştırmaların yöntemlerinin incelenmesinin nedeni ise, bilimsel araştırmalarda ve eğitim araştırmalarında bilimsel gerçekliğin ortaya çıkarılmasında yöntemin önem arz etmesidir. Tüm bunlardan yola çıkarak araştırmanın amacı pandemide eğitim konusunda Türkiye’de ve dünyada ne tür akademik yayınların yapıldığı ve bu yayınların eğilimlerinin neler olduğu araştırılmasıdır. Ayrıca bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

a. Pandemi döneminde eğitim araştırmaları hangi temalar üzerinden gerçekleştirilmiştir?

b. Hangi araştırma yöntemleri kullanılmıştır?

2. Yöntem

Bu araştırmanın amacı, nitel araştırma yöntemi ile pandemi sürecinde dünyada ve Türkiye’de eğitimle ilgili yayımlanmış makaleleri incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere doküman incelemesi yapılmıştır. Bu doğrultuda pandemi ve eğitim üzerine yapılmış çalışmalar Dergipark ve uluslararası yayın kuruluşu SAGE veri tabanlarında aranmıştır. Bu veri tabanlarında yayımlanmış yayınlar sistematik bir şekilde incelenerek tematik içerik analizi yapılmıştır. Tematik içerik analizi, özel bir konuda hazırlanmış araştırmaların, araştırma konusuna uygun temalarla incelenip yorumlanmasıdır. Tematik analizde yapılan incelemeler, konuya bütüncül bakılarak derinlemesine değerlendirme sağlamanın yanı sıra eleştireldir. Bu sayede, araştırma konularının hangi hususlara odaklandığı ve hangi alanlara öncelik verdiği belirlenebilmektedir (Çalık ve Sözbilir, 2014; Yücel-Toy, 2015).

2.1. Araştırmanın Örnekleme ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın örnekleme, amaçlı rastgele örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu doğrultuda, araştırmanın örnekleme eğitim alanında yayınların yer aldığı <https://journals.sagepub.com/> ve <https://dergipark.org.tr/tr/> veri tabanları olarak belirlenmiştir. Araştırmanın veri kaynağını, 01.01.2020 tarihinden 15.11.2020 tarihine kadar belirtilen web sitelerinde yayımlanan makaleler oluşturmaktadır. Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma için faydalanılan web sitelerinden sagepub’ta başlıkta (title) “covid-19” ve “education” kelimelerinin geçip geçmemesine göre yapılan tarama sonucunda 66 makaleye; “pandemic” ve “education” kelimeleriyle tarama yapıldığında ise 39 makaleye ulaşılmıştır. İki grupta toplanan makaleler arasında 27 makalenin aynı olduğu tespit edildiğinden ve üç makalenin dergi tanıtımıyla ilgili makaleler olduğu anlaşıldığından SAGE veri tabanında yayımlanan 75 makale araştırmanın örnekleme dahil edilmiştir. Dergipark veri tabanında başlıkta “pandemi” ve “eğitim” kelimelerinin geçip geçmemesine göre tarama yapıldığında 119 makaleye, “covid-19” ve “eğitim” yazıldığında 238 makaleye, “corona” ve “eğitim” yazıldığıdaysa 97 makaleye erişilmiştir. Bu makalelerden eğitim bilimleri ile ilgili olmayanlar yazarlar tarafından elenmiş ve örnekleme dahil edilecek makale sayısı 63 olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. *Örneklemin oluşturulması süreci*

Veri tabanı	Anahtar kelimeler	Ulaşılan makale sayısı	Örnekleme dahil edilen makale sayısı
Sage	Covid 19 ve education	66	75
	Pandemic ve education	39	
Ulakbim	Pandemi ve eğitim	119	63
	Covid 19 ve eğitim	238	
	Corona ve eğitim	97	

Araştırmada kullanılan ekleme ve hariç tutma kriterleri Tablo 2’de verilmiştir.

Buna göre araştırmanın örnekleme, 75’i SAGE’de, 63’ü Dergipark’ta yayımlanmış toplam 138 adet makaledir.

Tablo 2. *Dahil etme ve hariç tutma kriterleri*

Dahil Etme Kriterleri	Hariç Tutma Kriterleri
a) https://journals.sagepub.com/ ve https://dergipark.org.tr/tr/ veri tabanlarında yapılan aramalardan elde edilen makaleler	a) Araştırma başlığında “covid-19” ve “education” ve “pandemic” kelimeleri geçmesine rağmen içeriği pandemi ya da covid-19 ile ilgili olmakla birlikte eğitim ile ilgili olmayan makaleler
b) 01.01.2020 tarihinden 15.11.2020 tarih aralığında belirtilen web sitelerinde yayınlanan makaleler	b) Araştırma başlığında “covid-19” ve “education” ve “pandemic” kelimeleri geçmesine rağmen içeriği eğitim ile ilgili olmakla birlikte pandemi ya da covid-19 ile ilgili olmayan makaleler
c) Araştırma başlıklarında (title) “covid-19”, “education”, “pandemic”, “eğitim” ve “pandemi” kelimeleri kullanılan makaleler	

Tablo 2’de yer alan ekleme ve hariç tutma kriterleri doğrultusunda elde edilen makalelerin tematik analizi için araştırma soruları çerçevesinde bir tablo oluşturulmuştur. Bu tabloda veri tabanı, yayın bilgisi (derginin adı, sayı ve sayfa numarası), makalenin başlığı, yazar(lar), makalenin yöntemi, makalenin konusu, amacı ve alt amaçları ve veri toplama aracı(ları) yer almıştır. Söz konusu matris örneğine Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3. Araştırma örneklemindeki makalelerin tematik analizi için kullanılan tablo

Veri Tabanı	Yayın Bilgisi	Başlık	Yazar	Yöntem	Konu	Alt konu
SAGE	Journal of Adult and Continuing Education(0) 1–16	Reimagining higher education during and post-COVID-19: Challenges and opportunities	L.S. Neuwirth, S.Jovic, B.R. Mukherji	Literatür tarama	Eğitim politikası ve planlaması	Farklılıklar ve kaynakların adil olmayan biçimde dağıtılması nedeniyle doğan sorunlar
Dergipark	Journal Of International Social Sciences Academic Researches Dergisi- C:4 /S:1 Yıl: 4- (2020/1)	Covid-19 Pandemi Döneminde Öğrencilerin Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Muhasebe Eğitime Yönelik Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma	Murat Serçemeli Ersin Kurnaz	Tarama	Uzaktan Eğitim	Pandemi Döneminde Muhasebe Öğrencilerini n Uzaktan Eğitim Ve Uzaktan Muhasebe Eğitime Yönelik Bakış Açıları

2.2. Verilerin Analizi ve Geçerlik Güvenirlik

Oluşturulan tabloda, incelenen makalelerin konusu belirlenirken, yazarlar tarafından makalelerin tamamı içerik analizi ile birkaç kez incelenmiş, makalelerin amaçları ve yöntemleri kodlanarak temalar oluşturulmuştur. Yazarların makalelerle ilgili aldıkları notlar karşılaştırılmış ve makalelere özgü ortak temalar belirlenmiş, makalelerin incelenmesinin tamamlanmasıyla bu temalar alt temalara ayrılmıştır. Bu temalandırma süreci, makalelerin birkaç kez gözden geçirilmesinin ardından son halini almıştır. Sonuç olarak, iki tema ve dokuz alt tema oluşturulmuştur. Bulgularda yer verilen Tablo 4’te temalar gösterilmiştir.

2.3. Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma bir ulusal bir de uluslararası veri tabanı ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmada derleme çalışmaları ve araştırmaya dayalı çalışmalar dikkate alınmış olup, magazin yazıları incelemeye alınmamıştır. Araştırmada yapılan tarama işleminde zaman aralığı pandeminin başladığı mart ayı ile çalışmaya girilen 15 Kasım 2020 tarihi olarak sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle araştırmadaki makale sayısı ve analizler, araştırmaların konu, amaç ve yöntemleri ile sınırlandırılmış, araştırma kapsamında incelenen makalelerin bulguları, sonuçları ve önerileri tematik analize dahil edilmemiştir. Neticede elde edilen bulguların genellenebilirliği incelenen makale ve dergilerle sınırlıdır.

3. Bulgular

Yazarlar tarafından yapılan içerik analizi sonucu iki tema belirlenmiştir. Bu temalara ilişkin yüzde ve frekans dağılımı Tablo 4 ve 7’de verilmiştir. Tabloya göre araştırmada “araştırma konusu” ve “araştırma yöntemi” olmak üzere iki tema bulunmaktadır.

3.1. Araştırma konusu: Pandemi eğitimi temasının alt temaları

Araştırmanın birinci teması olan “araştırma konusu: pandemi eğitimi” temasının alt temaları, “pandemide uzaktan eğitim”, “eğitim basamağına göre pandemi eğitimi”, “disiplinlere göre pandemi eğitimi”, “pandemide eğitim hakkı” ve “pandemide eğitim politikası”dır (Tablo 4).

Tablo 4. Pandemi eğitimi temasının alt temalarının yüzde ve frekans dağılımı

1. Tema	Araştırma Alt temaları	Yüzde	Frekans
Araştırma konusu: Pandemide eğitim	Pandemide uzaktan eğitim	31,28	51
	Eğitim basamağına göre pandemi eğitimi	15,95	26
	Disiplinlere göre pandemi eğitimi	40,49	69
	Pandemide eğitim hakkı	4,29	7
	Pandemide eğitim politikası	7,97	13
TOPLAM		100	163

Tablo 4’te görüldüğü üzere 1. temanın ilk alt teması “uzaktan eğitim” olarak belirlenmiştir. Dergipark veri tabanında taranan ve araştırmanın örnekleminde yer alan 42 makale, SAGE veri tabanında ise 9 makale uzaktan eğitim alt teması içerisinde incelenmiştir. İkinci alt teması “eğitim basamağına göre pandemi eğitimi” olarak belirlenmiştir. Tablo 5’te görüldüğü üzere, bu alt tema içerisinde yer alan makalelerden sadece biri, okul öncesi eğitim ile ilgilidir ve söz konusu makaleye SAGE veri tabanından erişilmiştir. Ayrıca bu temada incelenen makalelerden altısı ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki eğitim ilgilidir ve bunlardan üçüne Dergipark veri tabanından diğer üçüne ise SAGE veri tabanından erişilmiştir. Son olarak bu temada incelenen makalelerden 19’u yükseköğretim düzeyindeki eğitimle ilgilidir. Bu makalelerden dokuzuna Dergipark veri tabanından diğer 10’una ise SAGE veri tabanından erişilmiştir. Yükseköğretim düzeyindeki makaleleri tespit ederken, disiplinine göre doğal olarak yükseköğretimin kapsamında olanlar (örneğin tıp eğitimi) belirtilen temada değil, “disiplinlere göre pandemi eğitimi” teması altında incelenmiştir.

Tablo 5. Eğitim basamağına göre pandemi eğitimi

Eğitim Basamağı	Veri Tabanı	Frekans	Yüzde
Okul öncesi	Dergipark	-	-
	SAGE	1	3,86
İlköğretim ve ortaöğretim	Dergipark	3	11,53
	SAGE	3	11,53
Yükseköğretim	Dergipark	9	34,61
	SAGE	10	38,46
TOPLAM		26	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere ilk temanın üçüncü alt teması olan “Disiplinlere göre pandemide eğitim” teması altında toplam 69 makale incelenmiştir. Bu makalelerden sağlık bilimleri ile ilgili olanlardan üçü Dergipark veri tabanından, 38’i SAGE veri tabanından erişilmiştir. Belirtilen tema altında incelenen makalelerden üçü sosyal hizmet alanıyla ilgilidir ve bunların tamamına SAGE veri tabanından erişilmiştir. Ayrıca SAGE veri tabanında erişilen iki makale insan hakları ve hukuk alanıyla ilgiliyken bir makale yetişkin eğitimiyle ilgilidir. Bu konularda Dergipark’ta taranan makale bulunmamaktadır. Fakat turizm, sosyal bilgiler, Türkçe, spor alanlarında birer makale Dergipark’ta taranırken, bu konularda SAGE veri tabanında taranan makaleye rastlanmamıştır. Aynı şekilde hizmet içi eğitimle ve tasarımla ilgili Dergiparkta ikişer makale taranmış, bu konuda SAGE veri tabanında taranan makaleye rastlanmamıştır. Müzik eğitimi ve bilim ve fen eğitimiyle ilgili her iki veri tabanında birer makalenin tarandığı görülmüştür. İşletme eğitimi ve muhasebe konularında Dergipark veri tabanında üç SAGE veri tabanında bir makaleye ulaşılmıştır. Son olarak eğitim araştırması ve ölçme değerlendirmeyle ilgili Dergipark veri tabanında iki, SAGE veri tabanında bir makale yayımlanmıştır.

Tablo 6. *Disiplinlere göre pandemide eğitim*

Disiplin	Veri Tabanı	Frekans	Yüzde
Sağlık bilimleri	Dergipark	3	4,34
	SAGE	38	55,07
İşletme ve muhasebe eğitimi	Dergipark	3	4,34
	SAGE	1	1,44
Özel eğitim	Dergipark	3	4,34
	SAGE	1	1,44
Bilim ve fen eğitimi	Dergipark	1	1,44
	SAGE	1	1,44
Müzik eğitimi	Dergipark	1	1,44
	SAGE	1	1,44
Eğitim araştırması ve ölçme değerlendirme	Dergipark	2	2,89
	SAGE	1	1,44
Sosyal Hizmet	SAGE	3	4,34
İnsan hakları ve hukuk	SAGE	2	2,89
Yetişkin eğitimi	SAGE	1	1,44
Turizm	Dergipark	1	1,44
Sosyal bilgiler	Dergipark	1	1,44
Türkçe	Dergipark	1	1,44
Spor	Dergipark	1	1,44
Hizmet içi eğitim	Dergipark	2	2,89
Tasarım	Dergipark	2	2,89
TOPLAM		69	100

Dördüncü alt tema olan “pandemide eğitim hakkı” alt temasında toplam yedi makale incelenmiş, bu makalelerden birine Dergipark veri tabanından, geri kalan altı makaleye ise SAGE veri tabanından erişilmiştir. Son alt tema olan “pandemide eğitim politikası” alt temasında toplam 15 makale değerlendirilmiş olup, bunlardan altısına Dergipark veri tabanından geri kalan dokuzuna ise SAGE veri tabanından erişilmiştir.

3.2. Araştırma Yöntemi temasının alt temaları

Örneklemdaki makalelerde belirtilen yöntemler esas alınarak oluşturulan bu temanın alt temaları “nicel”, “nitel”, “karma” ve “literatür tarama” şeklindedir (Tablo 7). Buna göre nicel araştırma yöntemi kullanılan makale sayısı 30’dur ve bu makalelerden 21’i Dergipark veri tabanından, dokuzu SAGE veri tabanından erişilmiş makalelerdir. Örnekleme dahil edilen araştırmalar ayrıntılı incelendiğinde, nicel araştırma yöntemi kullanan makalelerin araştırmalarında anket veya ölçek kullanıldığı görülmüştür. Nitel araştırma yöntemi kullanılan makale sayısı 43’tür ve bu makalelerden 24’ü Dergipark, 19’u SAGE veri tabanından ulaşılmış makalelerdir. Nitel araştırma yöntemi olarak, doküman analizi, durum çalışması, fenomenoloji gibi yöntemlerini tercih edildiği, örnekleme dahil edilen makaleler ayrıntılı incelendiğinde görülmüştür. Karma yöntemin kullanıldığı makale sayısı ise üçtür ve bunların biri Dergipark veri tabanında yayımlanmış, diğer ikisi SAGE veri tabanında taranan makalelerdir. Son olarak literatür taraması şeklinde yazılmış makale sayısı 62’dir ve bunlardan 17’si Dergipark veri tabanında, 45’i ise SAGE veri tabanında taranmaktadır.

Tablo 7. Araştırma Yöntemi temasının alt temaları

2. Tema	Araştırma Alt temaları	Yüzde	Frekans
Araştırma yöntemi	Nicel	21,7	30
	Nitel	31,15	43
	Karma	2,17	3
	Literatür tarama	44,92	62
TOPLAM		100	138

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın konusuna göre oluşturulan alt temalardan ilki, yüz yüze eğitime son verilmesi ve öğrencilerin okullardan ve kampüslerden uzaklaşmalarının yarattığı boşluğun uzaktan eğitim ile kapatılmaya çalışılması nedeniyle “pandemide uzaktan eğitim”dir. Bu alt tema kapsamında incelenen makaleler arasında, Dergipark veri tabanından ulaşılan makalelerin çoğunluğunun bir şekilde uzaktan eğitim ile ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Oysaki SAGE veri tabanında taranan makalelerde pandemi döneminde faydalanan uzaktan öğrenme araçları, çevrim içi dersler vb. gibi konulara değinilmiş olsa bile, uzaktan eğitim kavramının inceleme konusu yapılmadığı belirlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında uzaktan eğitimin ayrı inceleme (araştırma) konusu olduğu düşüncesi etkili olmuş olabilir. Bunun en önemli nedenlerinden biri uzaktan eğitimin çok yönlü ve kapsamlı ve tarihi çok eskiye dayanan bir disiplinler arası bir alan olmasıdır (Bozkurt, 2017; Moore ve Kearsley, 2012).

Araştırmanın konusuna göre oluşturulan alt temalardan ikincisi, “eğitim basamağına göre pandemide eğitim” alt temasıdır. Bu temada incelenen makalelerden birinin konusu okul

öncesi eğitimle ilgilidir. Sözü edilen makale SAGE veri tabanı üzerinden ulaşılmış olan ve Covid-19 pandemisinde okul öncesi öğretmenlerin duygularını, hangi öğretim stratejilerinden faydalandıklarını ve bu süreçteki fırsatları ve mücadele ettikleri durumları belirlemeyi amaçlayan bir araştırmadır. Araştırmanın süresiyle sınırlı dönemde henüz Dergipark veri tabanında pandemiyle ilgili okul öncesi alanda yapılmış bir çalışma olmaması ilginç bir bulgudur. Bunun nedeni MEB'in izin vermesi ile okul öncesi eğitim kurumlarının gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra kapılarını açmaları sebebiyle (İnan, 2020) araştırmacıların bu kurumlardan online veri toplayamamaları ve de salgın yüzünden bu kurumları ziyaret ederek veri toplamaktan çekinmeleri olabilir.

“Eğitim basamağına göre pandemide eğitim” alt temasında incelenen makalelerden altısı ilköğretim ve ortaöğretim ile ilgilidir. “Eğitim basamağına göre pandemide eğitim” alt temasında incelenen makalelerden 19’u yükseköğretimle ilgilidir. Halk sağlığını korumak ve Covid-19’un yayılım hızını azaltmak amacıyla okulların kapatılarak, okullarda eğitime ara verilmesi kaçınılmaz hale gelmesi sonucunda politika belirleyiciler, eğitim liderleri, öğretmen, öğrenci, veli ve okul yöneticileri eşi görülmemiş bir zorlukla karşı karşıya kalmışlardır (Bozkurt, 2020; Huang ve ark. 2020). Dünyanın her yerinde devletler, herkese yönelik olarak bir eğitim programına dayalı çalışmak ve öğrenmenin devamlılığını sağlamak amacıyla, uzaktan eğitim uygulamalarına yer vermişlerdir. Bundan dolayı pandemi döneminde ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimin bu uygulamadan nasıl etkilendiği UNESCO’nun (2020b) raporunda da belirtildiği gibi önemli bir araştırma konusu olmuştur. Her ne kadar özellikle yüksek öğretimde uzaktan eğitimin daha öncesinde önemli bir yeri olsa da (Akdemir, 2011) bu düzeyde geniş kapsamlı uygulamaların bu kadar yoğun kullanılmamış olduğu bir gerçektir.

“Disiplinlere göre pandemide eğitim” alt temasında incelenen makalelerden çoğunluğunun sağlık bilimleri ile ilgili olması şaşırtıcı değildir. Sağlık bilimleri ile ilgili SAGE veri tabanında erişilen makalelerin Dergipark veri tabanında erişilenlerden daha fazla olmasının nedeni, Türkiye’de sağlık bilimleri alanında çalışan akademisyenlerin yayınlarını uluslararası veri tabanlarında yayınlamak istemeleri olabilir. SAGE veri tabanında yaklaşık 13 kat daha fazla sağlık alanında yapılmış çalışmanın olması da ilginç bir veridir. SAGE veri tabanındaki makaleler incelendiğinde sağlık bilimleri eğitiminin pandemi sürecinde ilgili uzmanlık eğitimiyle ilgili detaylı incelemeler yapıldığı belirlenmiştir. Öte yandan Dergipark veri tabanında taranan makalelerde sadece pandemi sürecinde uzaktan eğitimin incelendiği görülmüştür. Bu durum Türkiye’deki sağlık bilimleri eğitiminde uzaktan eğitimin pandemi süreciyle birlikte önem kazanmış olmasından ve henüz yeterince inceleme konusu yapılmamış olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırma kapsamında “pandemide eğitim hakkı” temasında yedi makale incelenmiştir. Eğitim hakkının eğitime erişim boyutu bağlamında (Tomaşevski, 2001) Türkiye’de EBA TV üzerinden yapılan eğitimlere eleştiriler bulunmakta ve bu durum Milli Eğitim Bakanına soru önergesi şeklinde yöneltilmektedir (TBMM, 2020). Buna rağmen Dergipark veri tabanında ilköğretim ve ortaöğretimle ilgili üç makalenin, eğitim hakkıyla ilgili sadece bir makalenin yayımlanmış olması göz önünde bulundurularak bu eleştirilerin henüz akademik çalışmalarda yeterli düzeyde tartışılmadığı ileri sürülebilir. Bunun nedeni UNESCO, UNICEF ve Dünya Bankası Covid-19’un eğitim üzerine yaptığı raporlarda okulların kapalı olmasının özellikle yoksul ülkelerde ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkedeki dezavantajlı gruplarda büyük bir sorun teşkil ettiğinin ortaya konmasıdır (UNICEF, 2020). Ayrıca, Yıldız ve Vural (2020) da yaptıkları çalışmada pandemi döneminin eğitim eşitsizliklerini arttırdığını vurgulamaktadırlar. Bundan dolayı pandemi döneminde eğitim hakkı ve dezavantajlı gruplarda uzaktan eğitim konularının araştırılması gereken önemli konular olduğu söylenebilir.

Son alt tema olan “eğitim politikası” alt temasında toplam 15 makale incelenmiştir. Bu sayı diğer temalara göre en fazla olan sayıdır. Eğitim ihtiyaç duyulan insan sermayesinin üreticisi olarak kabul edilmekte ve küreselleşme bağlamında eğitim, ulusal ekonominin rekabet yeteneğinin sağlama alınması için gerekli en iyi ekonomik politika olarak görülmektedir (Rizvi ve Lingard, 2010). Bu bağlamda eğitim politikaları kavramı, bir eğitim sisteminde, öğrenilmiş toplumsal kalıplar içerisinde bireylerin yetiştirilmesini, arzulan bilşsel ve kültürel özelliklere bireylerin sahip olmasını sağlayan ve ülkede hakim olan eğitim anlayışına göre toplumu şekillendirmek için kullanılan siyasi ilkelerin, siyasi kararların ve siyasi adımların tümünü içermektedir (Tural ve Karakütük, 1991; Eren, 2018). Eğitim politikaları eğitim sistemine nitelik kazandırmanın yanında, devletin kalkınmasında önemli bir yere sahiptir (Eren, 2020). Charaudeau, (2020, akt. Eren, 2018), eğitim politikalarının “siyasi söylem” niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Eğitim politikalarına yön veren bu siyasi söylemler, zamanın değişimlerine ayak uydurduğu sürece etkili bir sosyal devlet politikası olarak kabul edilmektedir (Eren, 2020). Toplumsal yaşamın bu denli etkilendiği pandemi döneminde de ülkelerin bu yeni döneme ayak uydurmak için ortaya koydukları eğitim politikalarını araştırmak da önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Araştırmanın yöntemi” temasında incelenen makaleler arasında nicel, nitel ve karma yöntemler arasından çoğunlukla nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Bunun nedeni nitel araştırmanın, temel olarak anlama, betimleme ve yorumlamaya dayalı olması; fenomenleri kendi doğallıkları içerisinde kavramaya çalışması bakımından sosyo-politik meselelerin anlaşılması ve daha sağlıklı çözüm önerileri getirilebilmesi açılarından önemli olması olabilir (Ertugay, 2019). Bunun yanı sıra nitel araştırma doğal ortama duyarlıdır. Nitel araştırmada, araştırmanın konusunu teşkil eden olgu ya da olay, içinde buldukları doğal ortamda incelenir ve araştırmaya dahil edilen olguların ya da değişkenlerin manipule edilmesi ve davranışların doğal sürecinden farklı bir ortama itilemez. Nitel araştırmanın en önemli özelliklerinden bir de araştırma deseninde esnekliktir. Araştırmada amaca en etkili biçimde ulaşabilmek için, uygun yöntem veya yöntemlerin seçimi nitel araştırmada büyük bir önem taşımaktadır (Yıldırım, 1999). Bu özellikleri sebebiyle pandemiyle ilgili araştırmalarda nitel araştırma yöntemi daha fazla tercih edilmiş olabilir.

Araştırmanın bulguları göz önünde bulundurulduğunda, nitel yöntemde yapılmış çalışmaların çoğunlukta olduğu ve Dergipark veri tabanında taranan makale sayısının SAGE veri tabanında taranan makale sayısından az olduğu belirtilebilir. Son olarak SAGE veri tabanında erişilen makalelerde eğitim ve pandemiyle doğrudan ilgili konuların araştırıldığı anlaşılırken, Dergipark'ta ulaşılan makaleler arasında, pandemi ve uzaktan eğitim konularının ağırlıkta olduğu söylenebilir. Bazı makalelerin başlıklarında veya anahtar kelimelerinde “Pandemi” ve “COVID 19” kavramları geçse de bu kavramların sadece özetinde olduğu makalenin problem durumunda hiç geçmediği tespit edilmiştir. Bunun nedeni pandemi döneminde makalenin taranma ve indirilme oranının atırılma isteği olabilir.

Bu araştırma ile pandemi sürecinde dünyada ve Türkiye’de eğitimle ilgili yayımlanmış makaleleri incelemek amacıyla hareketle, bu beklenmeyen durum karşısında eğitim alanında oluşan çıkan sonuçların ortaya konulmasına çalışılmıştır. Böylece bu türden çalışmalar ileride ortaya çıkacak pandemi ya da başka beklenmedik ve ani gelişen bir durumda yüz yüze eğitime ara verilmesi halinde eğitim sistemine yol gösterecektir. Bununla birlikte, bazı makalelerin pandemi kavramını makalenin taranması ve okunmasını attırmak için bir araç olarak kullanılması olasılığı araştırma bakış açısını zedeleyen ve bilimsel gerçekliğe ulaşılmasını engelleyen bir durum yaratmaktadır.

Kaynakça

- Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde uzaktan eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 69-71.
- Akan, H., Şahin, B., Usta, M., Özay, Ö., Yüzüak, H. & Oğuz, U. (2021). Pandemi döneminde tıp eğitimini sürdürmek: Giresun Üniversitesi Tıp Fakültesi deneyimi. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 60(1), 54-58.
- Bedford, J., Enria, D., Giesecke, J., Heymann D. L., Ihekweazu, C. et al. (2020). COVID-19: Towards controlling of a pandemic. *Lancet*, 395, 1015-1017. doi:10.1016/S0140-6736(20)30673-5
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Burns, R. (2020). A COVID-19 panacea in digital technologies? Challenges for democracy and higher education. *Dialogues in Human Geography*. 10(2), 246–249.
- Chen, T., Peng, L., Jing, B., Wu, C., Yang, J., & Cong, G. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on user experience with online education platforms in China. *Sustainability*, 12(18), 7329.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*. 39(174), 33-38.
- Eren, E. (2018). Ulus devletlerde toplumsal, kültürel ve siyasi bir etmen olarak kimlik algısı: Türkiye bağlamında ulusal kimlik merkezli dil ve eğitim politikaları. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 13(22), 225–237
- Eren, E. (2020). Yeni Tıp Koronavirüs'ün Türk eğitim politikaları uygulamalarına etkisi: Milli Eğitim Bakanlığının ve Yükseköğretim Kurulunun yeni düzenlemeleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 153–162. doi:10.2399/yod.20.716645
- Ertugay, F. (2019). Sosyal bilimlerde nitel araştırma/esnek desen araştırması: Alana ilişkin zorluklar, sorunlar ve imkânlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 1(1), 48-68.
- Huang, R.H., Liu, D.J., Tlili, A., Yang, J.F., Wang, H.H., et al. (2020). Handbook on Facilitating Flexible Learning During Educational Disruption: The Chinese Experience in Maintaining Undisrupted Learning in COVID-19 Outbreak. Beijing: Smart Learning Institute of Beijing Normal University.
- Gewin, V. (2020). Five tips for moving teaching online as COVID-19 takes hold. *Nature*. *Nature*, 580, 295-296. doi:10.1038/d41586-020-00896-7
- İnan, H. Z. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 831-849.
- Kuru Çetin, S. & Taşkın, P. (2021). Dünyada ve Türkiye’de pandemide eğitim. Ali Balcı’ya Armağan, (Ed. İnanet Aydın), s. 435-444, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- MEB (2020a). Eğitim alanında alınan tedbirler. Erişim adresi <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>

- MEB (2020b). Uzaktan eğitim sürecinin detayları. Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-surecinin-detaylari/haber/21990/tr>
- MEB (2020c). Uzaktan eğitim araçları. Erişim adresi: <https://uzaktanegitim.meb.gov.tr/www/uzaktan-egitim-araclari/kategori/19>
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2012). *Distance education: A systems view of online learning*. (3rd ed.). Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.
- Rizvi, F. & Lingard, B. (2010). *Globalizing Education Policy*, London: Routledge.
- TBMM (2020). Milli Eğitim Bakanına soru önergesi. Erişim adresi: <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-35190s.pdf>
- Tomaševski, K. (2001). *Human rights obligations: Making education available, accessible, acceptable and adaptable*. Lund, Sweden: Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law.
- Tural, N. & Karakütük, K. (1991). Eğitim politikası, *Eğitim ve Bilim*, 15, 16-24.
- UNESCO (2020a). Education: From disruption to recovery. Erişim adresi: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- UNESCO (2020b). Adverse consequences of school closures. Erişim adresi: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/consequences>
- UNICEF (2020). UNESCO, UNICEF ve Dünya Bankası'nın raporundan bulgular: Dünyanın en yoksul ülkelerindeki çocuklar, salgın başladığından bu yana eğitimlerinden neredeyse dört ay geri kaldı. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BClenleri/unesco-unicef-ve-d%C3%BCnya-bankas%C4%B1n%C4%B1n-raporundan-bulgular-d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-yoksul>
- YÖK (2020). Corona virüs bilgilendirme. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).
- Yıldız, A. & Vural Akar, R. (2020). Covid-19 pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri. *Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu* içinde (ss. 556-565). Erişim adresi: https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part64.pdf
- Yücel-Toy, B. (2015). Türkiye'deki hizmet öncesi öğretmen eğitimi araştırmalarının tematik analizi ve öğretmen eğitimi politikalarının yansımaları. *Eğitim ve Bilim*. 40(178), 23-60.
- Wigginton, N. S., Cunningham, R. M., Katz, R. H., Lidstrom, M. E., Moler, K. A. et. al. (2020). Moving academic research forward during COVID-19. *Insights*, 368(6496), 1190-1192.